

تجارب مادران از چالش‌های تغذیه شیرخواران با شیر مادر: یک مطالعه کیفی

محمد خمرنیا^۱، محمد حسن امیری مقدم^۲، مهدیه بختیاری^۲، مصطفی پیوند^{۳*}، فاطمه جوادی^۲، فاطمه صفدری ادیمی^۲

۱. دکترای تخصصی مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات ارتقاء سلامت، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان،

ایران

۲. کارشناس بهداشت عمومی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

۳. کارشناس ارشد اپیدمیولوژی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

چکیده

زمینه و هدف: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ترویج تغذیه با شیر مادر را یکی از راهبردهای مهم برای رشد و بقای کودکان بیان کرده است. این مطالعه با هدف تبیین تجارب مادران از چالش‌های تغذیه شیرخواران از شیر مادر در جنوب شرق ایران انجام شده است.

روش‌ها: این مطالعه کیفی در سال ۱۴۰۱ در شهر زاهدان، با بالاترین نرخ تولد در کشور، انجام شد. جامعه مورد مطالعه شامل مادران دارای فرزند زیر یکسال بود که به هر دلیلی از شیر خود برای تغذیه کودک استفاده نمی‌کردند بود. افراد به روش نمونه‌گیری هدفمند وارد مطالعه شده و نمونه‌گیری تا زمان اشباع داده‌ها انجام گردید. جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه در پایگاه‌های سلامت و با استفاده از راهنمای سئوالات انجام شد. جهت تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده گردید.

یافته‌ها: تحلیل داده‌ها منجر به پدیدار شدن چهار مضمون اصلی و ۱۷ طبقه شامل: ۱. عوامل مرتبط با مادر (شامل طبقات بیماری مادر، ویژگی‌های جسمی و ارثی، سوءتغذیه مادر، استفاده از دارو، عدم دوشیدن شیر مادر، خرافات و دلایل مذهبی)، ۲. عوامل مرتبط با نوزاد (شامل طبقات بیماری نوزاد و عدم تمایل نوزاد به مصرف شیر مادر)، ۳. عوامل مرتبط با خانواده (نداشتن وقت کافی، داشتن دو شیرخوار همزمان، فاصله زیاد بین دو بارداری و دوری نوزاد از مادر) و ۴. ویژگی‌های شیرخشک (شامل طبقات وابستگی نوزاد به شیر خشک در استفاده مقطعی، وزن دهی بیشتر به نوزاد و بیدار نشدن نوزاد در شب) شد.

نتیجه‌گیری: یافته‌های مطالعه حاضر حاکی از تاکید بیشتر به مسئله آموزش و دادن آگاهی به مادران شیرده می‌باشد. آگاهی مادران شیرده از فواید و علل‌الخصوص مضرات عدم شیردهی می‌تواند نقش مهمی در ادامه تغذیه انحصاری نوزاد داشته باشد.

کلیدواژه‌ها:

شیرمادر، شیرمصنوعی، نوزاد، مطالعه کیفی، چالش

تمامی حقوق نشر برای
دانشگاه علوم پزشکی
تربت حیدریه محفوظ
است.

مقدمه

از جمله عواملی که موجب کاهش شیردهی در مادران گردیده است می‌توان به شاغل بودن مادر، توصیه‌های اطرافیان و از همه مهم‌تر باورهای غلط مادران و نگرش آنان نسبت به شیردهی اشاره کرد (۱۰). برطبق نتایج مطالعه کیانی و همکاران مهمترین علت قطع شیردهی، کمبود شیر مادر بوده و اکثر مادران گریه و بی‌قراری کودک را دلیل ناکافی بودن شیر می‌دانند (۱۱). با توجه به آمار کشوری، استان سیستان و بلوچستان بالاترین نرخ باروری در کشور را دارا می‌باشد، چنانکه در سال ۱۴۰۱ به ازای هر هزار نفر ۳۲ ولادت در این استان ثبت گردیده است. لذا اهمیت تغذیه نوزادان با شیر مادر در این استان بسیار چشمگیر بوده و شناخت دلایل قطع شیردهی با اهمیت می‌باشد. از آنجایی که جمع‌آوری برخی اطلاعات و تجربیات از طریق مطالعات کمی قابل‌دستیابی نمی‌باشند، لذا این مطالعه با هدف تبیین تجارب مادران از چالش‌های تغذیه شیرخواران از شیر مادر در جنوب شرق ایران انجام شد.

روش‌ها

این مطالعه کیفی به روش تحلیل محتوا در سال ۱۴۰۱ در شهر زاهدان، مرکز استان سیستان و بلوچستان با بالاترین نرخ تولد در کشور، انجام شد. جامعه مورد پژوهش شامل تمامی مادران دارای کودک زیر یک سال بود که به فرزند خود شیر مادر نمی‌دادند. معیار ورود به مطالعه شامل تمایل به همکاری، عدم تغذیه فرزند با شیر مادر، داشتن سلامت عمومی و توانایی صحبت کردن در حد مطلوب بود.

در این مطالعه نمونه‌گیری به روش مبتنی بر هدف بود و نمونه‌گیری تا زمان رسیدن به اشباع داده‌ها انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه انفرادی استفاده شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختار یافته با استفاده از راهنمای سئوالات (شامل اطلاعات دموگرافیک و سوالات مرتبط با علل عدم شیردهی) بود. جهت دستیابی به صحت (Trustworthiness)، استحکام (Rigor) و مقبولیت (Credibility) داده‌ها از مطالعه و بررسی مستمر داده‌ها و نیز

تغذیه انحصاری کودک با شیر مادر دارای منافع سلامتی کوتاه و بلند مدت زیادی برای مادر و کودک است (۱). دوران شیرخوارگی حساس‌ترین مرحله رشد و تکامل کودک محسوب می‌شود. در این دوران شیر مادر بهترین منبع تأمین‌کننده نیازهای غذایی، و تکاملی کودک می‌باشد و هیچ‌نوع شیر دیگری اعم از شیر مصنوعی و دامی نمی‌تواند به‌طور کامل جایگزین آن گردد (۲). مناسب‌ترین تغذیه برای شیرخواران، تغذیه انحصاری با شیرمادر در شش ماه اول زندگی و ادامه آن تا دو سال و یا بیشتر به همراه استفاده از غذاهای کمکی مناسب با سن کودک است (۳).

بر اساس مطالعات انجام شده مدت زمان بین ۳ ماه آخر بارداری تا ۶ ماه پس از تولد، بحرانی‌ترین دوره برای تغذیه جنین و شیرخوار محسوب می‌گردد. همچنین تغذیه انحصاری شیرخوار با شیر مادر در ۶ ماه اول پس از تولد مطلوب‌ترین تغذیه شناخته می‌شود (۴). همچنین جایگزینی شیر خشک بجای شیر مادر می‌تواند زیان‌های هنگفت اقتصادی را بر خانواده و جامعه تحمیل کند (۵). در ایران وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ترویج تغذیه با شیر مادر را یکی از راهبردهای مهم برای رشد و بقای کودکان دانسته و اقدامات مهمی در این زمینه به اجرا گذاشته است (۶). با این وجود، هنوز تغذیه بسیاری از شیرخواران با شیر مادر در هفته‌ها یا ماه‌های اول زندگی متوقف می‌شود که پیامد آن افزایش خطر ابتلاء به بیماری‌ها، سوء تغذیه و مرگ می‌باشد (۷). علاوه بر آن استفاده از شیر خشک باعث کاهش شیرمادر، و احتقان پستان می‌گردد (۸).

با وجود مزایای متعدد شیر مادر و مضرات تغذیه‌ی مصنوعی، آمارها نشان می‌دهد که در بسیاری از نقاط دنیا طول مدت تغذیه انحصاری با شیر مادر به دلایل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و فردی کاهش یافته است و تعداد کمی از کشورها بطور کامل از تغذیه انحصاری با شیر مادر تا سن ۶ ماهگی استفاده می‌نمایند (۹).

استفاده از دارو، عدم دوشیدن شیر مادر، خرافات و دلایل مذهبی قرار گرفت.

بیماری مادر

شامل بیماری جسمی و روحی-روانی می باشد. بیماری هایی از جمله: تشنج، کم خونی مادر، کمبود مواد معدنی و کمبود ویتامین، نامنظم بودن سیکل عادت ماهانه و حساسیت دارویی. "من تشنجی هستم و به پزشک مراجعه نکردم. زمانی که بچه ام شیرم را می خورد صورت و بدنش دچار کبودی می شود" مشارکت کننده شماره ۴۸.

کم خونی در میان زنان شیرده شایع بوده و دلیل آن می تواند خونریزی حین زایمان و سوء تغذیه باشد. "فرزندان قبلی من از شیر مادر استفاده می کردند، اما فرزند آخرم به دلیل کم خونی و سوء تغذیه شدیدی که دارم نمیتوانم به او شیر خود را بدهم" مشارکت کننده شماره ۳۰.

احساس ناامیدی و غم در برخی مواقع، جزیی از زندگی طبیعی انسان است، اما وقتی عواطفی مانند ناامیدی و ترس با گذشت زمان در فرد از بین نرفته و تشدید شوند ممکن است فرد دچار ناراحتی اعصاب گردیده و توانایی وی در پاسخ به مشکلات زندگی، انجام فعالیت های روزانه و عملکرد جسمی و عقلانی را تحت الشعاع قرار داده و در خوردن، خوابیدن و لذت زندگی فرد اختلال ایجاد کند تا حدی که حتی گذراندن یک روز معمولی نیز برای وی سخت و طاقت فرسا می شود. "مقداری عصبی هستم، به دلیل دغدغه های زندگی استرس دارم و تحت نظر پزشک اعصاب و روان هستم" مشارکت کننده شماره ۱. "سزارین و استرس و فشار روانی شدید بعد از زایمان به دلیل بیماری نوزاد باعث شد از شیر خشک استفاده کنم" مشارکت کننده شماره (۸).

ویژگی های جسمی و ارثی

شامل مشکلات پستان، سن بالای مادر، کمبود ارثی شیر، جثه ی کوچک و ضعیف بودن مادر، کاهش مقطعی مقدار شیر مادر در طول روز و کم خونی شدید ارثی می باشد.

فرو رفتگی نوک سینه عارضه ای است که در آن، نوک پستان با درجات مختلف به سمت داخل متمایل شده باشد. "سر سینه هام

بازنگری تجزیه و تحلیل انجام شده توسط همکاران طرح (Peer Check) و بازنگری نوشته ها توسط شرکت کنندگان مطالعه (Member Check) استفاده گردید.

پس از تصویب طرح در کمیته اخلاق دانشگاه و کسب مجوزهای لازم، پژوهشگران به مراکز خدمات جامع سلامت شهر زاهدان مراجعه و بر اساس معیارهای ورود نمونه های مورد مطالعه شناسایی و انتخاب گردید. در ابتدا به افراد شرکت کننده در مطالعه در مورد اهداف طرح و محرمانه بودن اطلاعات و شرکت مشارکت کنندگان در پژوهش توضیح داده شد و پس از اعلام رضایت، جمع آوری داده ها به صورت مصاحبه انفرادی انجام شد. در طول مدت مصاحبه با رضایت افراد صدای آنها ضبط شد. در پایان هر روز، مصاحبه ها چندین بار مرور شد. پس از آن مراحل اولیه تحلیل و کدگذاری اطلاعات شروع گردید. در مرحله سوم داده ها به واحدهایی معنایی (کد) در قالب جملات و پاراگراف های مرتبط با معنای اصلی شکسته شدند. واحدهای معنایی نیز چندین بار مرور و سپس کدهای مناسب هر واحد معنایی مکتوب گردید. برای تحلیل داده ها از روش تحلیل محتوای قراردادی استفاده شد. بدین صورت که درون محتوای هر جمله یک کد (کلمه کلیدی) وجود داشت، تمام کدهای مشابه در یک زیر طبقه دسته بندی و سپس زیر طبقه های مشابه در یک طبقه و پس از آن طبقات مشابه به صورت یک زیر مضمون طبقه بندی شد و در نهایت مضمون (Theme) شناسایی گردید.

یافته ها

در این مطالعه ۵۷ نفر مورد مصاحبه قرار گرفتند. سن اکثر آنها بین ۲۰-۴۰ سال بود. بیش از نیمی از مادران، ۳ تا ۶ فرزند داشتند. بر اساس نتایج مطالعه چهار مضمون اصلی "عوامل مرتبط با مادر، عوامل مرتبط با نوزاد، عوامل مرتبط با خانواده و ویژگی شیرخشک" و ۱۷ طبقه استخراج گردید.

عوامل مرتبط با مادر

از جمله مشکلاتی که موجب استفاده نوزاد از شیرخشک می گردد عوامل و مشکلات مرتبط با مادر می باشد. این مشکلات در هفت طبقه: بیماری مادر، ویژگی های جسمی و ارثی، سوء تغذیه مادر،

داروهای اعصاب و روان می باشد. بعضی مادران در دوران بارداری یا بعد از بارداری واکسن کرونا را تزریق کردند. مشارکت کننده شماره ۸ زنی ۲۶ ساله بیان می کند " واکسن کرونا تزریق کردم و پزشک گفت از شیر مادر استفاده نشود."

خرافات

" شیرم کم است، اما کم کم دارد خشک می شود از طرف دیگر فکر می کنم چون جنی شده ام نمی توانم به فرزندم شیر بدهم" مشارکت کننده شماره ۴۸. "شیر ندارم به دلیل اینکه جنی شده ام و دلیل دیگری برای اینکه شیر ندارم نیست" مشارکت کننده شماره ۴۰.

دلایل مذهبی

برخی از مشارکت کنندگان مواردی همچون روزه گرفتن در ماه مبارک رمضان را عامل کاهش شیر می دانستند چرا که املاح و مواد مغذی لازم به بدن مادر نمی رسد. "در ماه مبارک رمضان روزه گرفتم و شیرم کم شد" مشارکت کننده شماره ۴۷.

عوامل مرتبط با نوزاد

یکی از دلایلی که باعث می شود خانواده ها به سمت تامین شیر خشک برای فرزندانشان سوق پیدا کنند، مشکلات مربوط به نوزاد است که دارای دو زیر طبقه ی مهم بیماری نوزاد و عدم تمایل نوزاد به مصرف شیر مادر می باشد.

بیماری نوزاد

شامل مواردی از جمله بیماری های گوارشی، عدم تکامل و سایر بیماری ها است. کولیت از بیماری های دستگاه گوارش است. "نوزادم کولیت داشت و شیر مادر نفاخ است که باعث میشه کولیت افزایش یابد" مشارکت کننده شماره ۹.

عدم تکامل نوزاد موجب استفاده از شیر خشک می شود. در این زمینه عدم قبول پستان مادر، ناتوانی در مکیدن، میکروسفال بودن نوزاد و شکاف کام بیان شده است. "کمبود شیر داشتم و نوزادم سینه ام را قبول نمی کرد و شیر خشک را می پذیرفت" مشارکت کننده شماره ۶. "اصلا شیر ندارم و همان مقدار کم شیرم که اوایل داشتم فرزندم توانایی مکیدن درست سینه ام را

داخل هستند (فرورفتن) که مشکل بنده برای شیردهی می باشد" مشارکت کننده شماره ۱۵. آبنه سینه یا پستان به علت تجمع چرک و عفونت در سینه ها ایجاد می شود. این مجموعه دردناک که معمولا زیر پوست ایجاد می شود حاصل فعالیت باکتری ها است. "آبنه را به دلیل ندوشیدن همان مقدار کم شیر می دانم" مشارکت کننده شماره ۱.

سن بالای مادر یکی از عوامل کاهش شیر و استفاده از شیر خشک است. خانمی ۴۰ ساله بیان کرد: "در جوانی شیر داشتم اما در حال حاضر ندارم" مشارکت کننده شماره ۲۴.

کمبود ارثی شیر: بعضی از مادران به صورت ارثی شیر کمی برای فرزندان خود دارند "کمبود شیر دارم، مادرم نیز کمبود شیر داشته. احتمالا زمینه ارثی دارد" مشارکت کننده شماره ۱۰. یکی از عوامل کاهش شیر در دوران شیردهی وزن کم مادر می باشد. "بدن من خیلی ضعیف است و وزن کمی دارم از نظر تغذیه در شرایط مناسب نیستم. شیرم برای بچه کافی نیست و گریه می کند و سیر نمی شود" مشارکت کننده شماره ۴۷.

سوءتغذیه

تغذیه از جمله عواملی است که هم بر روی سلامت نوزاد و هم بر روی سلامت مادر تاثیر می گذارد. تغذیه مناسب قبل بارداری، حین بارداری و پس از زایمان لازم است و اگر در هر کدام از این مراحل دچار کمبود شود و منجر به سوء تغذیه گردد موجب مشکلاتی در مادر و نوزاد می شود.

بعضی از والدین به دلیل برخی از مشکلات اقتصادی توانایی پرداخت یک سری از مخارج روزانه اعم از خوراک کافی، تامین ویتامین و املاح مورد نیاز برای رشد و پرورش نوزادشان را ندارند. "همسرم در زمان زایمان بیکار بود و مشکلات مالی داشتیم و باعث سوء تغذیه ام شد" مشارکت کننده شماره ۵. "به دلیل مشکل مالی تغذیه ی درستی ندارم و فکر میکنم یکی از دلایل خشک شدن شیرم است" مشارکت کننده شماره ۳۵.

استفاده از دارو

مواردی همچون تزریق واکسن کرونا، داروهای ضد تشنج، جلوگیری از سقط جنین، کاهنده پرولاکتین، آنتی بیوتیک و

امور منزل را انجام بدم و نمی توانستم غذای مناسب تهیه کنم و دچار سوء تغذیه شدم" مشارکت کننده شماره ۵.

داشتن دو شیرخوار همزمان

به دلیل دو قلو بودن فرزندان یا چندقلو زایی مادر شیر کافی برای سیر کردنشان ندارد. "فرزندم دوقلو هستند و شیر کافی برای سیر کردن هر دویشان را ندارم" مشارکت کننده شماره ۲۳.

دوری نوزاد از مادر

نوزادان به دلایل مختلف (طلاق والدین، شاغل بودن مادر، محصل بودن مادر و ابتلای نوزاد به بیماری واگیر). امکان دارد از مادران خود جدا شوند.

ویژگی های شیر خشک

شیرخشک نیز دارای ویژگی هایی می باشد که خانواده ها برای استفاده از آن متمایل می شوند. این مضمون دارای سه زیر طبقه وابستگی نوزاد به شیر خشک در استفاده مقطعی، وزن دهی بیشتر به نوزاد و بیدار نشدن نوزاد در شب است. "برای خواباندن بچه در شب به دلیل سنگین تر بودن شیرخشک نسبت به شیر مادر و جلوگیری از نق زدن و صدا دادن بچه از شیر خشک استفاده میکنم. چون خوردن شیر مادر در شب باعث می شود نوزاد اواسط شب بیدار شود و بد خواب شویم" مشارکت کننده شماره ۴۸.

"شنیدم شیرخشک کمک میکند به وزن دهی نوزاد بنابراین از شیرخشک استفاده می کنم تا نوزادم وزن بگیرد" مشارکت کننده شماره ۳.

بحث

مطالعه حاضر با هدف تبیین تجارب مادران از چالش های تغذیه شیرخواران از شیر مادر در جنوب شرق ایران انجام شد. در این مطالعه عوامل مرتبط با مادر به عنوان یکی از مضامین اصلی عدم شیر دهی به نوزاد عنوان گردید. مادر بعنوان یک رکن اصلی در تغذیه انحصاری نوزاد گاهها دچار مشکلاتی می شود و موجب می شود نوزاد از این حق طبیعی و غذای سرشار از مواد مغذی دور بماند. طبق مطالعه محمودی و همکاران در مورد علل مصرف نوزادان از شیر مصنوعی، مشکلات و عوامل مرتبط با مادر را

نداشته در نتیجه وزن گیری مناسبی نداشت" مشارکت کننده شماره ۴۳.

میکروسفال بودن نوزاد یکی از اختلال های مرتبط با جمجمه است که در آن مغز در اثر کوچک بودن جمجمه به اندازه کافی رشد نمی کند و مشکلات زیادی را برای فرد به همراه می آورد. "فرزندم میکروسفال است و دهانش کوچک می باشد در نتیجه نمی تواند سینه ام را به درستی بمکد و شیر بخورد" مشارکت کننده شماره ۴۲.

سایر بیماری ها شامل حساسیت غذایی (غذای مصرفی مادر)، فاویسم و انتقال بیماری از مادر به نوزاد از طریق مصرف شیر نیز بیان شده است. "فرزندم به پروتئین گاو حساسیت دارد و من به دلیل شیر دادن به فرزندم نمیتوانستم محصولاتی که از گاو به دست می آید مثل لبنیات، گوشت گاو و تخم مرغ را مصرف کنم. من متوجه شدم با مصرف نکردن این مواد غذایی مشکلات جسمی مثل پادرد و ریزش مو . . . برایم به وجود می آید و تصمیم گرفتم شیر خودم را ندهم و شیر خشک بدهم" مشارکت کننده شماره ۵۰.

عوامل مرتبط با خانواده

خانواده نیز در مصرف شیر خشک یا شیر مادر برای نوزاد تاثیرگذار هستند. این مضمون به چهار طبقه ی نداشتن وقت کافی، داشتن دو شیر خوار همزمان، فاصله ی زیاد بین دو بارداری و دوری نوزاد از مادر تقسیم می شود.

نداشتن وقت کافی

بعضی از مادران به دلایل کار زیاد در منزل توانایی رسیدگی به خودشان را نداشتند. " برای بچه اول شیرکافی داشتم. در حال حاضر به دلیل داشتن ۳ بچه و بچه داری و انجام امورخانه وقت رسیدن به خودمو ندارم و باعث شده کم شیر شوم. بیشتر زمان روز در حال انجام کارهای خانه، آشپزی و مراقبت از کودکانم هستم" مشارکت کننده شماره ۲.

برخی مادران به دلیل عدم داشتن همراه، وقت رسیدگی به خود را ندارند. "پس از زایمان تنها بودم و می بایست خودم تمامی

نیز نوزادانی هستند که می‌توانند از شیر مادر بهره مند شوند، اما به دلیل ناآگاهی و یا کم کاری از طرف خانواده این موضوع محقق نمی‌گردد. بررسی های به دست آمده از مطالعه ی Sun و همکاران در کشور چین نشان می‌دهد یکی از دلایل عمده ی قطع شیردهی انحصاری با شیر مادر شاغل بودن مادر می‌باشد، درواقع مادران شاغل به خاطر مسائل کاری از شیردادن به فرزندشان خود داری می‌کنند. این یافته ها با نتایج مطالعه حاضر مطابقت دارد (۱۷).

آخرین مضمونی که از تجربیات مشارکت کنندگان به دست آمد ویژگی‌های شیرخشک می باشد که خانواده ها را تشویق به استفاده از شیرخشک به جای شیر مادر می‌کند. بر اساس نتایج عدم آگاهی کامل برخی والدین از مزایای شیر مادر باعث می‌شود کودکان از شیر مادر کمتر بهره ببرند. همچنین در مطالعه Olga و همکاران در انگلستان، عدم وزن گیری نوزاد از دلایل اصلی عدم استفاده از شیرمادر می‌باشد (۱۸).

نقاط قوت مطالعه حاضر، کیفی بودن مطالعه و استفاده از تمامی نظرات مشارکت کنندگان بود. علاوه بر این تاکنون مطالعه‌ای کیفی در مورد چالش های تغذیه شیرخواران در استان سیستان و بلوچستان انجام نشده بود که می‌تواند نشان از اهمیت مطالعه حاضر باشد. از جمله محدودیت‌های مطالعه حاضر گویش زبانی بومی مردم منطقه بود که با همکاری مراقبین سلامت آن منطقه این موضوع تا حدودی رفع گردید.

نتیجه گیری

بر اساس یافته ها، مشارکت کنندگان آگاهی کاملی از این مزایا ندارند و این عدم آگاهی می‌تواند ناشی از عوامل فرهنگی-اجتماعی و پایین بودن سطح تحصیلات باشد. بسیاری از مادرانی که در این مطالعه شرکت کردند و تحصیلات عالی داشتند نیز از اطلاعات کاملی برخوردار نبودند که توجه بیشتر نظام آموزشی در این زمینه با اهمیت می باشد. بعضی از مادران از دلایل مفید بودن شیردهی بر سلامت خودشان و مضرات عدم شیردهی بر سلامت خود و نوزادشان هم اظهار بی اطلاعی می‌کردند. آگاه

در مجموع اندک گزارش نمودند (۱۲). مشکلات پستان مادر یکی دیگر از عواملی است که بر روی تغذیه ی انحصاری نوزاد با شیر مادر اثر می‌گذارد. طبق یافته های این مطالعه، مشکلات پستان که مانع از شیردهی انحصاری توسط مادران می‌شد عبارتند از: فرورفتگی پستان، آبسه ی پستان، صاف بودن سرپستان، درد پستان هنگام شیردهی، زخم شدن سرپستان و اذیت کردن پستان توسط شیرخوار. در مطالعه‌ی Yang و همکاران درد مداوم نوک پستان یکی از شایع ترین دلایل قطع شیر مادر و جایگزینی آن با شیر خشک بود. در واقع مشکلاتی همچون فرورفتگی پستان و کوچک بودن پستان از جمله دلایلی است که نوزاد نمی‌تواند به درستی از شیرمادر برای تغذیه ی خود استفاده کند (۱۳).

گاهی نوزاد بنابه دلایلی نمی‌تواند از شیر مادر تغذیه کند و مجبور به استفاده از شیر مصنوعی می‌باشد، اما در مواردی مشاهده شده است که هرچند نوزاد توانایی مکیدن و استفاده از شیر مادر را دارد و مادر می‌تواند با دوشیدن شیر خود نوزادش را از این تغذیه مقوی محروم نکند، ولی برخی مادران این کار را انجام نداده و به نوزاد خود شیر خشک می‌دهند. نتایج حاصل از این مطالعه در طی مصاحبه با مادران نشان داد که دلیل عمده ی عدم تغذیه ی انحصاری با شیر مادر را ناکافی بودن شیر می‌دانند. آنها گریه ی مداوم و بیقراری نوزاد را دلیلی بر کافی نبودن شیر برای نوزاد بیان کردند. مطالعه ی حاضر با نتایج مطالعه ضیایی و همکاران همخوانی دارد به این صورت که در هر دو مطالعه، علل عمده ی عدم تغذیه ی انحصاری نوزاد با شیرمادر را ناکافی بودن شیر برای نوزاد بیان کرده اند (۱۴). همچنین طبق مطالعه Scherbaum و همکاران در کشور مالزی، گریه و بیقراری نوزاد از دلایل استفاده از شیرخشک بوده است (۱۵). DiTomasso و همکاران عوامل مرتبط با نوزاد که باعث قطع شیردهی و استفاده از شیرخشک می‌باشد را گزارش نموده اند (۱۶).

عوامل دیگری برای استفاده از شیرخشک وجود دارد که نمی‌توان به تنهایی به مادر یا نوزاد ارتباط داد و بین آنها و حتی شرایط خانوادگی ارتباط وجود دارد. این مشکلات در مضمون عوامل مرتبط با خانواده طبقه بندی شده است. در این دسته از مشکلات

تضاد منافع

در این پژوهش هیچ گونه تعارض منافی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

مشارکت نویسندگان:

- (۱) مفهوم پردازی و طراحی مطالعه، یا جمع‌آوری داده‌ها، یا تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها: همه نویسندگان
- (۲) تهیه پیش‌نویس مقاله یا بازبینی آن جهت تدوین محتوای اندیشمندانه: همه نویسندگان
- (۳) تایید نهایی دستنوشته پیش از ارسال به مجله: همه نویسندگان

آن‌ها از مضرات عدم شیردهی می‌توانند نقش مهمی در ادامه‌ی تغذیه‌ی انحصاری نوزاد داشته باشند.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان (کد ۱۰۰۹۶) و کد اخلاق (IR. ZAUMS. REC. 1399. 415) می‌باشد. نویسندگان این پژوهش، از کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان به دلیل حمایت‌های مالی و معنوی این طرح و از تمامی همکارانی که در پژوهش حاضر با پژوهشگران همکاری داشته‌اند کمال تشکر و قدردانی را به عمل می‌آورند.

References

1. Lyons KE, Ryan CA, Dempsey EM, Ross RP, Stanton C. Breast Milk. A source of beneficial microbes and associated benefits for infant health. *Nutrients*. 2020;12(4):1039.
2. Santiago LTC, Freitas NA, Meira Junior JD, Corrente JE, Paula VG, Damasceno DC, de Souza Rugolo LMS. Oxidative status in colostrum and mature breast milk related to gestational age and fetal growth. *J Matern Fetal Neonatal Med*. 2023;36(1):2183763.
3. Yi DY, Kim SY. Human breast milk composition and function in human health: from nutritional components to microbiome and micrnas. *Nutrients*. 2021;13(9):3094.
4. Sánchez C, Franco L, Regal P, Lamas A, Cepeda A, Fente C. Breast Milk: A source of functional compounds with potential application in nutrition and therapy. *Nutrients*. 2021;13(3):1026.
5. Verduci E, Gianni ML, Vizzari G, et al. The triad mother-breast milk-infant as predictor of future health: A narrative review. *Nutrients*. 2021;13(2):486.
6. Kelishadi R, Rashidian A, Jari M, Khosravi A, Khabiri R, Elahi E, Bahreynian M. National survey on the pattern of breastfeeding in Iranian infants: The IrMIDHS study. *Med J Islam Repub Iran*. 2016;30: 425.
7. Centeno-Tablante E, Medina-Rivera M, Finkelstein JL, Rayco-Solon P, Nieves Garcia-Casal M, Rogers L, et al. Transmission of SARS-CoV-2 through breast milk and breastfeeding: a living systematic review. *Ann N Y Acad Sci*. 2021;1484(1):32-54.
8. Martínez García RM, Jiménez Ortega AI, Peral Suárez Á, Bermejo López LM, Rodríguez-Rodríguez E. Importancia de la nutrición durante el embarazo. Impacto en la composición de la leche materna [Importance of nutrition during pregnancy. Impact on the composition of breast milk]. *Nutr Hosp*. 2021;37(2):38-42.
9. Boudry G, Charton E, Le Huerou-Luron I, Ferret-Bernard S, et al. The relationship between breast milk components and the infant gut microbiota. *Front Nutr*. 2021;8: 629740.
10. Pang WW, Tan PT, Cai S, Fok D, Chua MC, Lim SB, et al. Nutrients or nursing? Understanding how breast milk feeding affects child cognition. *Eur J Nutr*. 2020;59(2):609-619.
11. Kiani M, Khakshour A, Vakili R, Saeedi M. Maternal knowledge and practice in Mashhad city about breast-feeding in first 6 -month of Infant's life. *North Khorasan University of Medical Sciences* 2013; 5 (1): 199-208
12. Mahmoudi N, Jonidi Jafari A, Moradi Y, Esrafil A. The mercury level in hair and breast milk of lactating mothers in Iran: a systematic review and meta-analysis. *J Environ Health Sci Eng*. 2020;18(1):355-366.
13. Yang L, Wang X, Luo Y, Sun F, Wu M, Huang Y, et al. Management of nipple pain or trauma in breastfeeding mothers in a hospital setting: a best practice implementation project. *JBIEvid Implement*. 2021;19(3):236-244.
14. Ziyai, T, Ghanbari, A, Hassanzadeh Rad, A, Yazdani, MA. Investigating the factors related to the failure of exclusive breastfeeding in the first 6 months of birth in children under one year of age who refer to health centers in Rasht city. *Iranian Journal of Women, Obstetrics and Infertility*, 2013; 15(18): 32-39.
15. Scherbaum V, Srour ML. The role of breastfeeding in the prevention of childhood malnutrition. *World Rev Nutr Diet*. 2016;115: 82-97.

16. DiTomasso D, Wambach KA, Roberts MB, Erickson-Owens DA, Quigley A, Newbury JM. Maternal worry about infant weight and its influence on artificial milk supplementation and breastfeeding cessation. *J Hum Lact.* 2022;38(1): 177-189.
17. Sun K, Chen M, Yin Y, Wu L, Gao L. Why Chinese mothers stop breastfeeding: Mothers' self-reported reasons for stopping during the first six months. *J Child Health Care.* 2017;21(3):353-363.
18. Olga L, van Diepen JA, Gross G, Dunger DB, Ong KK. Early weight gains influences duration of breast feeding: prospective cohort study. *Arch Dis Child.* 2022;107(11):1034-1037.

Mothers' experiences of infant breastfeeding challenges: A qualitative study

Mohammad Khammarnia¹ .Mahdia Bakhtiari² .Mohammad Hassan Amiri Moghadam² .Mostafa Peyvand^{3*} .Fatemeh Javadi² .Fatemeh Safdari Adimi²

1. Associate Professor in Health Care Management .Health Promotion Research Center .Zahedan University of Medical Sciences .Zahedan .Iran

2. Public Health student .Student Research Committee .Zahedan University of Medical Sciences . Zahedan .Iran

3. MSc .Epidemiology .Student Research Committee .Zahedan University of Medical Sciences . Zahedan .Iran

Corresponding author: MSc .Epidemiology .Student Research Committee .Zahedan University of Medical Sciences .Zahedan .Iran

Abstract

Background & Aim: The Ministry of Health, Treatment and Medical Education at Iran has stated that the promotion of breastfeeding is one of the important strategies for the growth and survival of children. This study was conducted with the aim of explaining mothers' experiences of infants breastfeeding challenges in southeast Iran.

Methods: This qualitative study was conducted in Zahedan with the highest birth rate in the Iran in 2023. Interviews were conducted with women who referred to health centers and had children under one-year-old and had stopped breastfeeding. Participants were included in the study by purposeful sampling method. Sampling was done until data saturation. The content analysis method was used to analyze the data.

Results: Data analysis led to the emergence of four main themes and 17 classes including: 1. Factors related to the mother (including classes of mother's illness, physical and hereditary characteristics, mother's malnutrition, use of medicine, lack of breastfeeding, superstitions and religious reasons), 2. Factors related to child (including child's illness and the child's unwillingness to consume breast milk), 3. Factors related to the family (including not having enough time, having two infants at the same time, a long interval between two pregnancies and the distance of the child from the mother) and 4. the characteristics of the infant formula (including infant's dependency on milk powder in intermittent use, giving more weight to the infant and not waking the infant at night).

Conclusion: The findings of the present study indicate more emphasis on the issue of education and giving more awareness to mothers. Mothers' awareness about Breastfeeding could play an important role in continuing the exclusive feeding of the child.

Keywords:

Breast feeding, Artificial milk, Infant, Qualitative study, Challenges

How to Cite this Article: Khammarnia M .Bakhtiari M .Amiri Moghadam MH .Peyvand M .Javadi F .Safdari Adimi F. Mothers' experiences of infant breastfeeding challenges. Journal of Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences. 2023;10(4):55-64.